

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

“ M Ü L K İ M Ü D A F İ Ə ”
fənnindən
Tədris-metodiki vəsait

(Polis Akademiyasının kursantları üçün)

BAKİ – 2018

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

**“ M Ü L K İ M Ü D A F İ Ə ”
fəninndən
Tədris-metodiki vəsait**

(Polis Akademiyasının kursantları üçün)

**Praktikum vəsaiti DİN-in Polis
Akademiyasının Elmi Şurasının 22
fevral 2018 ci il tarixli 6 nömrəli
protokolu ilə çap olunmasına
icazə verilmişdir.**

BAKİ – 2018

Elmi redaktorlar:

Polis Akademiyasının rəisi,
polis general-mayoru, hüquq
elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Nazim Əliyev

Polis Akademiyası rəisinin
tədris və elmi işlər üzrə müavini,
polis polkovniki hüquq elmləri
doktoru, əməkdar müəllim, professor,

Mahir Əhmədov

Tərtib edənlər:

Polis Akademiyası rəisinin,
döyüş və xidməti hazırlıq üzrə
müavini, polis polkovniki

İlyas İsayev

Hərbi kafedranın baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı

Elxan Quliyev

Hərbi kafedranın baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı

Elşən Hacıyev

Hərbi kafedranın müəllimi
polis polkovniki

Eyvaz Nurməmmədov

Rəyçilər:

Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər
Nazirliyinin Polis Akademiyasının
Hərbi kafedrasının rəisi, polis polkovniki

Hacı Aslanov

Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər
Nazirliyinin səfərbərlik işləri üzrə və
Mülki müdafiə şöbəsinin rəisi,
polis polkovniki

Yusif Mehdiyev

Metodik tövsiyələr:

“Mülki müdafiə” fənni üzrə Tədris-metodiki vəsait mühazirələrdə əldə edilən biliklərin dərinləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş və 7 mövzudan ibarətdir. Tədris-metodiki vəsait seminar (praktiki) dərslərinin planları, özünüyoxlama sualları, kursant və dinləyiciyə kömək edə bilən normativ-hüquqi aktlar və xüsusi ədəbiyyat siyahısı, fənnin hər bir mövzusu üzrə suallar, o cümlədən terminoloji və yazılı tapşırıqlar təsbit olunmuşdur.

Tədris-metodiki vəsaitin əsas vəzifələrinə bu və ya digər mübahisəli məsələlərə dair öz fikirlərinin formalaşdırılmasında kursant və dinləyicilərə köməkliliyin göstərilməsidir.

Fənn proqramı 45 saat həcmində tədris etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Onlardan 14 saat mühazirələrə, 28 saat seminar və 3 saat təcrübi dərslər məşğələlərinə ayrılmışdır.

“Mülki müdafiə” fənni Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyası kursantlarının peşəkar kadr hazırlığında özünəməxsus yer tutur.

Mülki müdafiənin rolu, quruluşu, məqsəd və vəzifələri haqqında danışdıqda, ilk öncə qeyd edək ki, mülki müdafiə (MM) fənni insanın ətraf mühitdə təhlükəsizliyi və sağlamlığının qorunması haqqında elmdir. İnsanların təhlükəsizliyinin təminatı son illərdə kəskin hal almışdır. Bu ona görədir ki, elm və texnikanın sürətlə inkişaf etdiyi son dövrlərdə sənayedə, nəqliyyatda və digər sahələrdə qəzaların, təbii fəlakətlərin sayı xeyli artmışdır.

Bütün bunlarla əlaqədar gələcək mütəxəssislərə müasir silahların tətbiqi zamanı istehsalatda və gündəlik həyatda insanların həyat fəaliyyətinin və ətraf mühitin mühafizəsini təmin etmək biliyi, bacarığı vermək günün vacib məsələsidir.

Mülki müdafiə ərazi-istehsalat prinsipi üzrə təşkil edilir. Bu, o deməkdir ki, mülki müdafiənin bütün tədbirləri həm icra hakimiyyəti xətti üzrə, həm də istehsalat və təsərrüfat

fəaliyyətinə rəhbərlik edən nazirlik və idarələr xətti üzrə planlaşdırılır və yerinə yetirilir.

Mülki müdafiə qüvvələri mülki müdafiənin qoşun hissələrindən, ştatlı qəza-xilasetmə dəstələrindən, hərbiiləşməmiş mülki müdafiə dəstələrindən, həmçinin nazirliklərin, baş idarələrin və icra hakimiyyəti başçılarının tabeliyində qalmaqla xüsusi mülki müdafiənin vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə cəlb olunan müxtəlif dəstələrdən, təşkilatlardan və idarələrdən ibarətdir.

Mülki müdafiənin rolu və məqsədi

İnsanların təhlükəsizliyinin təminatı son illərdə kəskin hal almışdır. Bu ona görədir ki, elm və texnikanın sürətlə inkişaf etdiyi son dövrlərdə sənayedə, nəqliyyatda və digər sahələrdə qəzaların, təbii fəlakətlərin sayı xeyli artmışdır.

Elmi-texniki tərəqqinin (ETT) yüksəlişi, mürəkkəb sistemlərin tətbiqi ilə elmi-texniki və istehsalat fəaliyyətinin miqyasının genişlənməsi, onların istismarında riskin artması insanların həyat və sağlamlığına, ətraf mühitə və istehsalatın normal fəaliyyətinə təhlükə yaradırlar.

Mülki müdafiə (MM) təhlükəli və zərərli amilləri aşkara çıxarmalı və eyniləşdirməli, insanın mühafizəsinin metod və vasitələrini, yollarını zərərli və təhlükəli amillərin minimum dərəcəyə qədər azaldılmasını araşdırmalı, dinc və müharibə dövrü baş verən qəza hallarının, fəlakətlərin nəticələrini aradan qaldırmaq tədbirləri hazırlamalıdır. Mülki müdafiənin müharibə vaxtındakı rolu xüsusilə böyükdür. Bununla belə qeyd etmək lazımdır ki, əmin-amanlıq dövründə MM-in rolu təbii fəlakətlərin, böyük istehsalat qəzalarının nəticələri ilə mübarizədə xeyli artmışdır.

Böyük maddi itkilər və insan tələfatına səbəb olan (AES-də, dəmir yolunda, güclü təsirli zəhərli maddələrdən istifadə olunan müəssisələrdə baş verən qəzalar və tez-tez baş verən

təbii fəlakətlər) fəvqəladə hadisələr göstərir ki, indi mövcud olan şəraitdə insanları və onların yaşadığı mühiti fəvqəladə hallarda mühafizə etmək üçün, insanların psixoloji, mənəvi cəhətdən əsaslanmış səmərəli formada hazırlanması məsələlərini tamamilə yenidən qurmaq lazımdır. Xüsusilə əmin-amanlıq dövründə fəvqəladə hal olan MM tədbirlərinə yenidən baxılmalı və onun vəzifə və yollarını yenidən qiymətləndirmək lazımdır. Bu məsələ indiki iqtisadi münasibətlərin keçid dövründə daha böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 1992-ci il iyulun 31-də "Azərbaycan Respublikasının Mülki Müdafiəsi haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə 73 sayılı Fərmanı və 1998-ci il aprelin 18-də " Mülki müdafiə haqqında " Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə 700 sayılı Fərmanı imzalanmışdır.

Yuxarıda göstərilənlər bu Əsasnamə və Qanunda öz əksini tapmışdır. Yeni Əsasnamə və Qanunda Respublikada mülki müdafiənin əsas məqsəd və vəzifələrini habelə dövlət hakimiyyəti və idarəetmə orqanlarının, ictimai təşkilatların, eləcə də məsul şəxslərin və bütün vətəndaşların mülki müdafiə üzrə vəzifələri müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Mülki müdafiəsi - sülh və müharibə dövrlərində respublikanın ərazisində əhali və xalq təsərrüfatını təbii fəlakətlərin, həmçinin güclü qəzaların nəticələrindən, habelə müasir qırğın vasitələrinin (bundan sonra "təbii fəlakətlərin, güclü qəzaların nəticələri və müasir qırğın vasitələrinin təsiri" ifadəsi "fəvqəladə hallar" adlandırılacaq) təsirindən mühafizə məqsədilə dövlət, təsərrüfat, hərbi idarəetmə orqanları tərəfindən bütün vətəndaşların iştirakı ilə həyata keçirilən sosial və müdafiə tədbirləri sistemidir.

Mülki müdafiə üzrə dövlət funksiyalarını Azərbaycan Respublikasının Mülki müdafiə sistemi yerinə yetirir. Buraya

bütün idarəetmə orqanları, müxtəlif mülkiyyət formalarına aid olan birliklər, müəssisələr, idarələr, təşkilatlar və digər obyektlər, onların qüvvə və vasitələri daxildir. Onlar sülh və fəvqəladə hallarda respublikanın bütün ərazisində mülki müdafiə tədbirlərinin yerinə yetirilməsini təşkil edirlər.

Azərbaycan Respublikası Mülki müdafiəsinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- fəvqəladə halların nəticələrindən əhalinin və xalq təsərrüfatının mühafizə edilməsi;

- sülh və müharibə dövrlərində adamların həyatı, sağlamlığı üçün təhlükə yarandığı barədə və belə şəraitdə davranış qaydaları haqqında əhalinin vaxtında xəbərdar edilməsi;

- fəvqəladə halların nəticələri aradan qaldırılması məqsədi ilə xilasətmə və digər təxirəsalınmaz işlərin təşkili və yerinə yetirilməsi;

- mülki müdafiə sistemi rəhbər heyətinin, idarəetmə orqanları və qüvvələrinin fəvqəladə hallarda mühafizəyə və fəaliyyətə hazırlanması, habelə müvafiq mühafizə və fəaliyyət üsullarının əhaliyə öyrədilməsinin təşkili;

- sülh və müharibə dövrlərindəki fəvqəladə hallarda xalq təsərrüfatı sahələrinin, müəssisələrin, idarə və təşkilatların sabit fəaliyyətinin təmin olunmasına yönəldilmiş tədbirlərin, xüsusən mülki müdafiənin mühəndis-texniki və digər tədbirlərinin hazırlanmasında, həyata keçirilməsində iştirak etməkdir. Sadalanmış vəzifələrin hamısı vacibdir və kompleks həll edilməlidir.

Mülki müdafiə ərazi-istehsalat prinsipi üzrə təşkil edilir. Bu, o deməkdir ki, mülki müdafiənin bütün tədbirləri həm icra hakimiyyəti xətti üzrə, həm də istehsalat və təsərrüfat fəaliyyətinə rəhbərlik edən nazirlik və idarələr xətti üzrə planlaşdırılır və yerinə yetirilir.

Yeni Qanuna və Əsasnaməyə müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasında Mülki Müdafiə işinə ümumi rəhbərliyi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Mülki Müdafiəsinə respublikanın Baş Naziri bilavasitə rəhbərlik edir və mülki müdafiənin qarşısında duran vəzifələri həyata keçirməyə daim hazır olması üçün məsuliyyət daşıyır.

Mülki müdafiə tədbirlərini planlaşdırmaq və həyata keçirilməsini təşkil etmək, habelə icraya nəzarət məqsədilə Respublika Nazirlər Kabinetində fəaliyyət göstərən Fövqəladə Hallar Nazirliyi yaradılmış və bu nazirlik digər sahələrlə yanaşı (yanğından mühafizə işi, dənizdə xilasetmə) mülki müdafiəyə gündəlik rəhbərlik edir.

Yerlərdə mülki müdafiəyə bilavasitə aşağıdakılar rəhbərlik edirlər:

- Naxçıvan Muxtar Respublikasında - Muxtar Respublikanın Baş Naziri;

- təsərrüfat birliklərdə və obyektlərdə - onların rəhbərləri və sahibkarları.

- şəhərlərdə, rayonlarda, kənd və qəsəbələrdə - müvafiq icra hakimiyyəti başçıları və onların nümayəndələri;

Mülki müdafiənin vəziyyəti üçün həmin şəxslər tam məsuliyyət daşıyırlar və bu onların vəzifə borcuna daxildir. Onlar rəhbərliyi qərargah, xidmətlər və başqa dövlət orqanları vasitəsilə yerinə yetirirlər.

Mülki müdafiə tədbirlərini planlaşdırmaq, həmin plandan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsini təşkil etmək və onların icrasına nəzarət üçün yerlərdə mülki müdafiə qərargahları yaradılır. Mülki müdafiə sistemində təsərrüfat obyektləri (müəssisələr) mühüm yer tutur. Təsərrüfat obyektləri (müəssisələr) mülki müdafiənin təşkilində vacib rola malikdir və əsas mərhələdir.

Bütün mülki müdafiə tədbirlərinin bünövrəsi məhz burada qoyulur. Obyekt dedikdə idarə, müəssisə, təhsil müəssisəsi və digər müəssisələr nəzərdə tutulur.

Obyektdə (məktəblərdə, universitetlərdə) mülki müdafiənin təşkil edilməsi və vəziyyəti üçün bu obyektin rəhbəri (direktor, rektor) məsuliyyət daşıyır. Mülki müdafiə tədbirlərinin yerinə yetirilməsi barədə müəssisə rəhbərinin əmr və sərəncamlarını obyektin bütün vəzifəli şəxsləri hökmən icra etməlidirlər.

Obyektlərdə mülki müdafiə - fəhlə, qulluqçu, gəncləri, kursant və dinləyiciləri qabaqcadan müasir qırğın vasitələrindən mühafizəyə hazırlamaq, obyektin fəvqəladə hallarda sabit işləməsi üçün şərait yaratmaq və vaxtında qəza xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlər (QX və DTİ) görmək, təbii fəlakət və istehsalat qəzalarının nəticələrini ləğv etmək üçün yaradılır.

Obyektin rəhbərinə mülki müdafiə üzrə kömək göstərmək məqsədilə onun müavinləri (köçürmə, mühəndis texniki hissəsi, maddi-texniki təchizat, qərargah üzrə) olur.

Obyektin mülki müdafiə rəhbərliyinin yanında mülki müdafiə Qərargahı yaradılır; Qərargah mülki müdafiənin idarəetmə orqanı olub, obyektdə mülki müdafiə məsələləri üzrə bütün əməli fəaliyyətin təşkilatçısıdır. Qərargah mülki müdafiə üzrə ştatlı işçilərdən və öz əsas işindən ayrılmayan vəzifəli şəxslərdən təşkil edilir.

Mülki müdafiənin xüsusi tədbirlərini yerinə yetirmək, bu məqsədlə qüvvə və vasitələr hazırlamaq, xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlər aparılarkən mülki müdafiə qüvvələrinin fəaliyyətini təmin etmək üçün yerlərdə mülki müdafiə xidmətləri yaradılır. Obyektlərdə xidmətlərin vacib rolu vardır. Onlar obyektin şöbələri, təşkilat və laboratoriyaları əsasında yaradılır. Xidmətlərin rəisləri obyektin baş mütəxəssisləri, istehsalat rəhbərlərindən təyin edilir.

Mülki müdafiənin xidmətləri yerli şəraiti, həll edilən məsələlərin həcm və xüsusiyyətlərini, xidmət yaratmaq üçün lazımı maddi bazanın, qüvvə və vasitələrin olmasını nəzərə almaqla müvafiq icra hakimiyyəti başçılarının qərarı və obyekt rəhbərlərinin əmrləri ilə yaradılır. Mülki müdafiənin əsas xidmətləri bunlardır: rabitə və xəbərdarlıq; tibbi; yangından mühafizə; ictimai asayışı mühafizə; sığınacaq və daldalanacaqlar; mühəndis; avtomobil nəqliyyatı; maddi-texniki təchizat; ticarət və energetika; kimya və radiasiyadan mühafizə və s.

Lazımı hallarda və müvafiq baza olduqda digər xidmətlər də yaradıla bilər. Kənd təsərrüfatı istehsalı obyektlərində bunlardan başqa kənd təsərrüfatı heyvanlarını və bitkilərini mühafizə xidməti də yaradılır.

Nəticə

Beləliklə, sonda bütün yazılanları nəzərə alaraq belə bir nəticəyə gələ bilərik ki, mülki müdafiə respublikamızın ərazisinin bütövlüyünün və orda yaşayan əhalinin sağlamlığını qorumaq üçün dövlət orqanları, fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən görülən dövlət tədbirlər sistemidir.

Bu tədbirləri yerinə yetirmək üçün rabitə, xəbərdarlıq, informasiya, xüsusi fənn, mətbuat kimi vasitələrdən istifadə olunur.

Bütün yuxarıda qeyd etdiklərimizi nəzərə alaraq deyə bilərik ki, mülki müdafiənin 3 əsas məqsədi var:

- hadisələr baş verməmişdən əvvəl praktiki tədbirlərin görülməsi,
- hadisələr zamanı elə etmək lazımdır ki, dəyən ziyanın miqdarı və həcmi az olsun,
- hadisələr baş verəndən sonra onun nəticələrini aradan qaldırmaq, yeni tədbirlər görmək və həyata keçirmək,

Məqsədi ilə yanaşı həmçinin mülki müdafiənin 3 əsas vəzifəsi də var:

- əhalinin mühafizəsi,
- mülki müdafiə obyektlərinin sülh və müharibə dövrlərində fasiləsiz işləməsi,
- zədələnmə ocaqlarında xilasetmə və digər işlərin aparılması,

Mülki müdafiənin müharibə vaxtındakı rolu xüsusilə böyükdür. Bununla belə qeyd etmək lazımdır ki, əmin-amanlıq dövründə mülki müdafiənin rolu təbii fəlakətlərin, böyük istehsalat qəzalarının nəticələri ilə mübarizədə xeyli artmışdır.

Mülki müdafiə üzrə dövlət funksiyalarını Azərbaycan Respublikasının mülki müdafiə sistemi yerinə yetirir. Buraya bütün idarəetmə orqanları, müxtəlif mülkiyyət formalarına aid olan birliklər, müəssisələr, idarələr, təşkilatlar və digər obyektlər, onların qüvvə və vasitələri daxildir.

MÜHAZİRƏ DƏFTƏRİNDƏ KONİSPEKTLƏŞDİRİLMƏSİ ZƏRURİ HESAB OLUNUR:

- hər mövzunun seminar və təcrübə dərsləri üçün nəzərdə tutulan yazılı tapşırıqların cavabları(*tapşırığın özünün köçürülməsinə ehtiyac yoxdur*);
- dərslük və dərs vəsaitlərindən istifadə etməklə özünüyoxlama və seminar sualların cavabları;
- müstəqil hazırlaşma ərəfəsində yaranmış suallar və ya müəllim tərəfindən dərs prosesində verilən əlavə sualların (tapşırıqların) cavabları.

Seminar məşğələlərinin aparılması və kursantların seminar məşğələlərinə hazırlaşması metodikası.

Müəllim mühazirəni apardıqdan sonra seminar məşğələlərində müzakirə etmək üçün mövzu üzrə daha vacib və aktual suallar kursantların nəzərinə çatdırılır.

Bununla əlaqədar olaraq müəllim hər bir mövzu üzrə seminar məşğələsinin planını tərtib edir. Planda müzakirə

edilməli sualların öyrənilməsi üçün əsas və əlavə ədəbiyyatın siyahısı göstərilir.

“Mülki müdafiə” fənninin tədris proqramına əsasən hər bir mövzu üzrə seminar məşğələlərinin planları bu vəsaitdə təklif olunur.

Seminar məşğələsinin planına əsasən kursant hazırlıq saatlarında göstərilən ədəbiyyatlardan istifadə edərək hər bir sual üzrə hazırlaşır və seminar məşğələləri dəftərində qeydiyyat aparır. Suallara hazırlaşan kursant həmin sualı daha dərindən mənimsəmək üçün müəllim tərəfindən təklif edilmiş dərslərdən başqa Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Azərbaycan Respublikasının “Mülki müdafiə haqqında” Qanunua; - “Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci tarixli, 193 nömrəli Qərarına; müvafiq maddələrinə istinad edir və təklif edilən monoqrafiyaları öyrənir.

Seminar məşğələsinin başlanğıcında kursant və dinləyicilərin dərstdə iştirakını yoxladıqdan sonra müəllim 5 (beş) dəqiqə ərzində giriş sözü ilə çıxış edir. Giriş sözündə müəllim mövzunun anlayışını və əhəmiyyətini, məşğələnin məqsədini nəzərə çatdıraraq müzakirə üçün təqdim olunmuş suallar barədə qıscaca izahat verir.

Sualların sayından, həcmindən və mahiyyətindən asılı olaraq müəllim onların müzakirəsi üçün vaxtı müəyyən edir. Bundan sonra təqdim olunmuş sualları kursantlar müzakirə etməyə başlayırlar.

Müzakirədən sonra hər bir suala müəllim tərəfindən yekun vurulur. Məşğələnin sonuna 5-8 dəqiqə qalmış müəllim yekun sözü ilə çıxış edərək mövzu üzrə kursantların hazırlığını, aparılmış məşğələnin nə dərəcədə mənimsənilməsinə dair öz fikrini bildirir və ayrı-ayrı kursantların hazırlıq səviyyəsinə qiymət verib dərslər jurnalında müvafiq qeydiyyatlar aparır. Mövzuların daha vacib və aktual suallarının mənimsənilməsi

məqsədlə müəllim kursantlar tərəfindən referatların hazırlanması metodikasından istifadə edə bilər.

Fənn üzrə mövunun əhəmiyyətindən və həcmindən asılı olaraq ayrı-ayrı mövzular üzrə tədris proqramında 2 (iki) saatdan çox seminar məşğələlərin aparılması nəzərdə tutulmuşdur. Buna müvafiq olaraq seminar planı ayrıca təklif edilir.

Təcrübə məşğələlərinin aparılması və kursantların təcrübə məşğələlərinə hazırlaşması metodikası.

Mühazirə və seminar məşğələlərində kursantlar tərəfindən alınan nəzəri biliklərin daha da möhkəmləndirilməsi və təcrübədə düzgün tətbiq edilməsi məqsədlə tədris proqramında fənn üzrə təcrübə məşğələləri nəzərdə tutulmuşdur.

Bu vəsaitdə bəzi mövzular üzrə təcrübə məşğələlərinə iki və daha çox dərs saatlarının ayrılması nəzərdə tutulmuş və həmin məşğələlərə hazırlaşmaqdan ötrü və məşğələnin aparılması üçün tapşırıqlar vermişdir.

Təcrübə məşğələsinin başlanğıcında kursantların dərstdə iştirakını yoxladıqdan sonra müəllim 5 (beş) dəqiqə ərzində giriş sözü ilə çıxış edir. Giriş sözündə mövzunun anlayışını, təcrübə məşğələsinin əhəmiyyətini və məqsədini kursantların nəzərinə çatdırır. Bundan sonra müəllim 10 (on) dəqiqə ərzində mövzu üzrə kursantlar arasında yoxlama sorğusu aparır.

Məşğələnin sonunda müəllim yekun sözü ilə çıxış edir, kursantlar tərəfindən görülmüş işin müsbət və mənfi tərəflərini, məşğələnin məqsədinə nə dərəcədə nail olunmasını qeyd edərək, kursantların işini qiymətləndirir və bu haqda dərs jurnalında qeydiyyat aparır.

TEMATİK PLAN:

№	Mövzunun adı	ümumi	Mühazirə	seminar	Təcrübə
1.	Fövqəladə hallar və onların xarakteristikaları.	6	2	4	
2.	Fövqəladə hallarda yaranmış şəraitin qiymətləndirilməsi.	6	2	4	
3.	Fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsi üzrə DİO-nun rolu.	7	2	4	1
4.	Fövqəladə hallarda iqtisadi obyektlərin dayanıqlığı	6	2	4	
5.	Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılmasında DİO-nun rolu	7	2	4	1
6.	Fövqəladə hallarda rabitə,xəbərdarlığın təşkili HFT-nin təmini	6	2	4	
7.	Fövqəladə hadisələrdən mühafizə sahəsində əhalinin hazırlanması	7	2	4	1
	Cəmi:	45	14	28	3

Mövzu 1

Fövqəladə hallar və onların xarakteristikaları

Vaxt - 6 saat:

Mühazirə - 2 saat:

Seminar məşğələsi – 4 saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

Təbii xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası. Kor təbii təhlükəli – geofiziki, hidrometeoroloji, geoloji, infeksiya xəstəlikləri və təbii yanğınların baş vermə səbəbləri. Yer səthində zəlzələ enerjisinin intensivliyi və dağıdıcı gücü. Ekzogen və endogen proseslər nəticəsində baş verən geoloji xarakterli fəlakətlər. Atmosfer proseslərinin törətdiyi təhlükələr. Küləklərin və intensiv yağıntıların dağıdıcı təsiri. İldırım, quraqlıq, sel, daşqın kimi hadisələrin törətdikləri dağıntı və fəlakətlərin təsiri. Maili yamac prosesləri. Qar uçqunları və sürüşmələrin dağıdıcı xassələri. Yoluxucu və infeksiya xəstəlikləri yaradan təbii fəlakətlər. Epidemiyalar, epizootiya və epifitotiya kimi yoluxucu xəstəliklərin xüsusiyyətləri. Texnogen xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası. Sənayedə, energetikada, kommunal təsərrüfatında böyük miqdarda radioaktiv, kimyəvi, bioloji təhlükəli, həmçinin yanğın və partlayış qorxusu yaradan texnogen xarakterli hadisələr. İri istehsalat qəzaları və onların nəticələri. Sənaye müəssisələrində partlayış nəticəsində baş verən zədələnmələrin dərəcəsi və xarakteri. Yanğınlar və onların nəticələri. Enerji sistemlərində, mühəndis və texnoloji şəbəkələrində qəzalar. Qaz-neft məhsulları - boru kəmərlərində qəza hadisələrinin baş vermə səbəbləri. Hidrotexniki qurğularda, kommunal obyektlərdə qəzalar və onların nəticələri. Sülh və hərbi mənşəli fəvqəladə hallar. Nüvə zədələmə ocağı və onun zədələyici amillərinin qısa xarakteristikası. Zədələnmə ocağında dağıntı zonalarının

xüsusiyyətləri. Neytron silahının zədələyici xüsusiyyətləri. Zəhərləyici və güclü təsirli zəhərli maddələr. Bakteroloji silah və onun əsasları. Adi qırğın vasitələri və onların qısa xarakteristikası. Yandırıcı maddələri tətbiq edən vasitələr.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

1. Fövqəladə hadisələrin təsnifatı ?
2. Təbii və texnogen xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
3. Sülh və hərbi mənşəli fövqəladə hallar ?

I dərş – 2 saat:

1. Təbii xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
2. Texnogen xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
3. Sülh və hərbi mənşəli fövqəladə hallar ?

II dərş – 2 saat:

1. Mülki müdafiənin müasir dövrdə rolu nədən ibarətdir ?
2. Mülki müdafiə fənnin öyrənilməsində tələbələr nələri bilməlidirlər, nələri bacarmalıdırlar ?
3. Mülki müdafiə Qanunda istifadə olunan əsas anlayışlar, onların məzmu ?
4. Mülki müdafiənin təşkil edilmə prinsipləri, onların məzmunu, mülki müdafiənin məqsədi ?

Özünü yoxlama sualları:

1. Təbii xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
2. Texnogen xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
3. Sülh və hərbi mənşəli fövqəladə hallar ?
4. Mülki müdafiəni tənzimləyən normativ-hüquqi aktlar hansılardır ?
5. Mülki müdafiənin təşkil edilmə prinsipləri hansılardır ?
6. Mülki müdafiə üzrə fərdi mühafizə vasitələri hansılardır ?

- 7.Yerin səthində zəlzələ enerjisinin intensivliyi və dağıdıcı gücü necə yaranır ?
- 8.Sənayedə, energetikada, kommunal təsərrüfatında böyük miqdarda radioaktiv, kimyəvi, bioloji təhlükəli, həmçinin yanğıın və partlayış qorxusu yaradan texnogen xarakterli hadisələr necə baş verir ?
- 9.Nüvə zədələmə ocağı və onun zədələyici amillərinin qısa xarakteristikası nədən ibarətdir ?
- 10.Adi qırğıın vasitələri nədir və onları qısa xarakterizə edin ?
- 11.Təyinatına və yerləşməsinə görə idarəetmə məntəqələri neçə qrupa bölünür ?
- 12.Mənşəyinə görə Fövqəladə hallar hansılardır ?
13. Kortəbii təhlükələrin növləri hansılardır ?
14. Fövqəladə halları təsnif edərkən tələf olanların sayına görə necə xarakterizə olunur ?
- 15.Nüvə silahını hədəfə çatdırmaq üçün hansı vasitələrdən istifadə olunur ?
- 16.İdarəetmə orqanlarının və qüvvələrin fəvqəladə hallara hazırlığı ?
- 17.Əhaliyə mülki müdafiənin öyrədilməsinin təşkili və planlaşdırılması ?
- 18.Mülki müdafiə təliminin prinsipləri, metod və formaları ?
- 19.Baş vermə sahələrinə görə Fövqəladə hallar necə təsnif olunur ?
- 20.Obyekt miqyaslı hadisələr nə deməkdir ?
- 21.Fövqəladə halların təsnifatı, onların yaranma səbəbləri və ümumi anlayışı ?
- 22.Miqyasına görə Fövqəladə hadisələr hansılardır, onların məzmunu ?
- 23.Təbii xarakterli fəvqəladə hadisələr, onların baş vermə səbəbləri ?
- 24.Texnogen xarakterli fəvqəladə hadisələr,onların baş vermə səbəbləri ?
- 25.Bioloji fəvqəladə hadisələr, onların baş vermə səbəbləri ?

26. Ekoloji xarakterli fəvqəladə hadisələr, onların baş vermə səbəbləri ?
27. Sosial - iqtisadi fəvqəladə hadisələr, onların məzmunu ?
28. Nüvə silahının nədir və onun istifadəsi zamanı hansı vəziyyət yaranır ?
29. Nüvə silahının zədələyici amillərinin təsir xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
30. Zərbə dalğası və onun təsir xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
31. İşıq şulanması nədir və onun təsir xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
32. Nüfuzedici radiasiya nədir və onun təsir xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
33. Radioaktiv zəhərlənmə nədir və onun təsir xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
34. Elektromaqnit impulsu nədir və onun təsir xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
35. Radiasiya səviyyəsinin buludunun izi, zəhərlənmə zolağının zonalarının xüsusiyyətləri nədən ibarətdir ?
36. Kimyəvi silah nədir və onun yaratdığı zəhərlənmə ocağı necə təsifir olunur ?
37. Zəhərləyici maddələr və onların qısa təsnifatı ?
38. Bakterioloji vasitələrin zədələyici təsiri hansı xüsusiyyətlə xarakterizə edilir ?
39. Bioloji zədələnmə ocağı nədir və orada aparılan işlər nədən ibarətdir ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.
2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodik vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fəvqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fəvqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.

5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.
6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Toplusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004
9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.

Mövzu 2

Fövqəladə hallarda yaranmış şəraitin qiymətləndirilməsi

Vaxt - 6 saat:

Mühazirə - 2

saat:

Seminar məşğələsi – 4

saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

Fövqəladə hallarda yaranmış şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi.

Radiasiya şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi. Radiasiya şəraitini qiymətləndirərkən ərazinin, müəssisənin radioaktiv zəhərlənməsinin miqyası və dərəcəsinin təyin edilməsi. Radiasiya şəraitinin proqnozlaşdırılması. Radioaktiv buludun yayılma sektoru.

Radioaktiv zəhərlənmə zonalarının sərhədlərinin təyin edilməsi.

Kimyəvi şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi. Kimyəvi kəşfiyyatın məlumatları əsasında kimyəvi şəraitin qabaqcadan öyrənilməsi. Kimyəvi silahın tətbiqi zamanı qiymətləndirmə qaydalarının ardıcılığı. Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsi.

Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsinin xüsusiyyətləri. Müalicə-profilaktik tədbirlərin aparılması qaydaalrı.

Sülh və hərbi xarakterli fəvqəladə hallarda Mülki Müdafiə kəşfiyyatının əsas vəzifələri. Kəşfiyyatın aparılma qaydaları. Kəşfiyyatın növləri. Xüsusi kəşfiyyatvə onun təşkili. Fəvqəladə hallarda Mülki Müdafiə kəşfiyyatının təşkili və aparılması qaydaları. Kəşfiyyat planının tərtib etmə qaydaları. Radiasiya və kimya müşahidəsi postları. Kəşfiyyat qrupunun fəaliyyəti. Müşahidə və laboratoriya nəzarəti şəbəkəsinin iş rejimi. Gündəlik iş rejimi. Yüksək hazırlıq rejimi. Fəvqəladə rejim. Mülki müdafiədə istifadə olunan dozimetrik cihazlar. Doza ölçən cihazların təsnifatı. Kimyəvi kəşfiyyat cihazları. Qoşun kimyəvi kəşfiyyat cihazı və onun iş prinsipi. Havadakı zəhərləyici maddələrin təyin edilməsi qaydaları. Tibbi kimyəvi kəşfiyyat cihazı və onun təyinatı.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

1. Radiasiya şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi ?
2. Kimyəvi şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi ?
3. Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsi ?

I dərs – 2 saat:

1. Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Fəvqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sisteminin yaradılması üzrə hansı işlər görülmüşdür ?

2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Fövqəladə hallar üzrə Komissiyasının vəzifələri və hansı məqsədlərlə yaradılmışdır ?

3. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Fövqəladə hallar üzrə Komissiyasının hüquqları və əsas funksiyaları hansılardır ?

4. Azərbaycan Dövlət Sistemi tədbirlərinin yerinə yetirilməsində Dövlət orqanlarına hansı funksiyalar həvalə və Nazirlər Kabinetinin Fövqəladə hallar üzrə Komissiyasının tərkibinə kimlər daxildir ?

II dərs – 2 saat:

1. Radiasiya şəraitini qiymətləndirərkən ərazinin, müəssisənin radioaktiv zəhərlənməsinin miqyası və dərəcəsi necə təyin edilir ?

2. Kimyəvi şəraiti qiymətləndirərkən qiymətləndirmə qaydalarının ardıcılığı necə aparılır ?

3. Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsinin xüsusiyyətləri hansılardır ?

4. Qoşun kimyəvi kəşfiyyat cihazı nədir və onun iş prinsipi nədən ibarətdir ?

Özünü yoxlama sualları:

1. Radiasiya şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi ?

2. Kimyəvi şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi ?

3. Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsi ?

4. Radiasiya və kimya müşahidə postu (RKMP) DİO – da necə yaradılıb ?

5. Radioaktiv zəhərlənməni müəyyən edən cihaz hansılardır ?

6. Kimyəvi zəhərlənmə ocağı neçə zonaya bölünür ?

7. İşiq şualanması nədir ?

- 8.Zərbə dalgasından mühafizə olunmaq üçün nədən istifadə olunur ?
- 9.Bioloji zədələnmə ocağı nədir ?
- 10.İnsanların nüfuzedici radiasiya nəticəsində aldığı şüa dozasına görə necə dərəcəli şüa xəstəliyinə məruz qalırlar ?
- 11.Sülh və müharibə dövründə respublikanın ərazisində əhalinin iqtisadiyyat obyektlərinin mühafizəsini təmin edən dövlət sistemi hansıdır ?
12. Dəridə yaraəmələgətirən zəhərli maddələr hansılardır ?
- 13.Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sisteminin əsas vəzifələri nədən ibarətdir ?
- 14.Azərbaycan Dövlət Sistemi tədbirlərin yerinə yetirilməsi üçün hansı iş rejimləri müəyyən edilmişdir ?
- 15.Azərbaycan Dövlət Sisteminin gündəlik idarəetmə orqanları hansılardır ?
- 16.Fövqəladə rejimdə Azərbaycan FHN qüvvələrinə hansı tapşırıqlar həvalə olunur ?
- 17.Ərazi mülki müdafiə qüvvələri harada yaradılırlar və hansı dəstələr onlara aiddir ?
- 18.Xilasetmə dəstələri hansı işləri görürlər ?
- 19.Müəssisələrdə yaradılan mülki müdafiə qüvvələrinə hansı komandalar aiddir ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.
2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodik vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.

5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.
6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Toplusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004
9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.
- 12.“Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci il tarixli, 193 nömrəli Qərarı;
13. “Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il tarixli, 239 nömrəli qərarı;

Mövzu 3

Fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsi üzrə

DİO-nın rolu

Vaxt - 7 saat:

Mühazirə - 2

saat:

Seminar məşğələsi – 4

saat:

Təcrübə məşğələsi –

1saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

Fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsinin əsas prinsipləri və üsulları. Mülki müdafiənin mühafizə qurğuları. Fövqəladə hadisə təhlükəsi yarandığı halda təhlükənin xarakterindən asılı olaraq əhalinin fəaliyyəti. Fövqəladə hadisələr zamanı əhalinin mühafizəsinin əsas üsulları. Mülki müdafiə qurğularının təyinatı və təsnifatı, onların tikintisinin təşkili. Mühəndis-mühafizə sisteminin xüsusiyyətləri. Mühafizə qurğularının təyinatı. Mühafizə qurğularının xassələri. Mühafizə qurğularının tikilməsi planına aid olunan sənədlər. Mühəndis-texniki tədbirlərin həcmi və məzmunu. Mühafizə qurğuları fondunun yaradılması yolları. Sığınacaqın həcmi-planlaşdırma, konstruktiv və mühəndis texniki avadanlıqları. Sığınacaqların növləri. Əsas təyinatlı otaqların xüsusiyyətləri. Yardımçı təyinatlı otaqların xüsusiyyətləri. Sığınacaqların konstruktiv həlli və mühəndis-texniki avadanlığı. Konstruktiv həll. Radiasiya daldalanacaqlarının mühəndis-texniki avadanlığı. Sadə daldalanacaqlar. Daldalanacaqların üstün cəhətləri. Mühafizə qurğularının qorunub saxlanması və onlardan istifadə edilməsi. Mühafizə qurğularının fəvqəladə hallarda istismarı. Mühafizə qurğusunda daldalanarkən qadağan olunan amillər. Köçürülmə tədbirləri. Köçürülmənin mahiyyəti. Köçürülmə tədbirlərinin üsulları. Sülh dövründəki fəvqəladə hallarda əhalinin

köçürülməsi işlərinin xüsusiyyətləri. Köçürülmə orqanları. Əhalinin qəbul olunub yerləşdirilməsi üzrə rayon köçürmə komissiyasının fəaliyyəti. Fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə edilməsi. Tənəffüz orqanlarının və dərinin mühafizə edən fərdi mühafizə vasitələri. Fövqəladə hallar zamanı obyektlərin iş fəaliyyətinin və əhalinin mühafizəsi rejimləri. Dozimetrik və kimyəvi nəzarətin təşkili.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

1. Fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsinin əsas prinsipləri və üsulları ?
2. Mülki müdafiənin mühafizə qurğuları ?
3. Köçürülmə tədbirləri. Köçürülmənin mahiyyəti ?
4. Fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə edilməsi ?

I dərəcə - 2 saat:

1. Fövqəladə hadisə təhlükəsi yarandığı halda təhlükənin xarakterindən asılı olaraq əhalinin fəaliyyəti nədən ibarətdir ?
2. Mülki müdafiə qurğularının təyinatı və təsnifatını açıqlayın ?
3. Köçürülmə tədbirlərinin üsulları hansılardır ?
4. Fərdi mühafizə vasitələrindən necə istifadə edilir ?

II dərəcə - 2 saat:

1. Qəzalar, fəlakətlər və təbii hadisələr zamanı şəraitlərinin qiymətləndirilməsinin məqsədi və nədən ibarətdir ?
2. Təxirəsalınmaz işlər zamanı şəraitlərinin qiymətləndirilməsi nədən ibarətdir ?
3. Qısa müddət ərzində işlərin yerinə yetirilməsinə qüvvə və vasitələrə olan tələbatın qiymətləndirilməsinə nələr daxildir ?

Təcrübə məşğələsi - 1 saat:

- 1.Fövqəladə hallar zamanı əmələ gəlmiş radiasiya şəraitlərinin qiymətləndirilməsi qaydaları necədir ?
- 2.Kəşfiyyat qrupları və manqalarının fəaliyyəti ?

Özünü yoxlama sualları:

- 1.Fövqəladə hallarda obyektlərin iş sabitliyini yüksəltmə yolları və üsullarını açıqlayın ?
- 2.İstehsalat qəzalarının baş vermə səbəbləri əsas neçə qrupa bölünür ?
- 3.Əhalinin köçürülməsi hansı prinsip üzrə aparılır ?
- 4.Mühafizə xassələrinə görə mühafizə qurğuları neçə yerə bölünür ?
- 5.Əhalinin Fövqəladə hallarda mühafizəsi üsulu hansılardır ?
- 6.Fövqəladə hallar üçün faktiki şəraitlərin qiymətləndirilməsi nəyi nəzərdə tutur ?
- 7.Fövqəladə hallar zamanı əmələ gəlmiş kimya şəraitlərinin qiymətləndirilməsi qaydaları necədir ?
- 8.Fövqəladə hallar zamanı əmələ gəlmiş mühəndis şəraitlərinin qiymətləndirilməsi qaydaları necədir ?
- 9.Fövqəladə hallar zamanı əmələ gəlmiş yanğın şəraitlərinin qiymətləndirilməsi qaydaları necədir ?
- 10.Radioaktiv şüalanmanın nəzarət edilməsi üçün hansı üsullar var ?
- 11.Mühəndis şəraitinin xarakteri nədən asılıdır ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.
2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodik vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.

5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.
6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Toplusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004
9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.
- 12.“Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci il tarixli, 193 nömrəli Qərarı;
13. “Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il tarixli, 239 nömrəli qərarı;

Mövzu 4

Fövqəladə hallarda iqtisadi obyektlərin dayanıqlığı

Vaxt - 6 saat:

Mühazirə - 2

saat:

Seminar məşğələsi – 4

saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

Fövqəladə vəziyyət şəraitində obyektlərin iş dayanıqlığının əsasları, mahiyyəti və onlara təsir edən amillər. İşin dayanaqlığının artırılmasının əsas məqsədləri. İqtisadiyyatın dayanaqlığı məsələsinin anlayışları. Obyektlərin dayanaqlı işinin əsasları. Mühəndis-texniki tələbatın yerinə yetirilməsi qaydaları. Mülki Müdafiənin mühəndis-texniki tədbirlərinin layihələndirmə normalarının təyinatı və onun tətbiq olunma sahələri. Mümkün dağılma zonaları və onların xüsusiyyətləri. İqtisadiyyat obyektlərinin yerləşməsinə olan tələbat. Şəhərlərin tikilməsi, sənaye binaları və qurğuların layihələnməsi və tikilməsinin planlaşmasına olan tələbat. Enerji-su və qaz təchizatının layihələndirilməsi və tikilməsinə olan tələbat. Fövqəladə vəziyyət zamanı obyektin dayanıqlı işinin qiymətləndirilməsinin tədqiq olunması və təşkili. Dayanaqlığın qiymətləndirilməsi üzrə işləri yerinə yetirmək üçün hesabat-tədqiqat qruplarının yaradılması qaydaları. Fövqəladə vəziyyət zamanı obyektin dayanıqlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi metodikası. Obyektin dayanıqlı işinin qiymətləndirilməsinə daxil olan elementlər. Obyektin dayanıqlı işinin qiymətləndirilməsi üçün ilkin göstəricilər. Obyektin dayanıqlıq kriteriyası. Zədələyici amilə qarşı obyektin dayanıqlığının qiymətləndirilməsinin aparılma ardıcılığı. Fövqəladə hallarda obyektlərin iş sabitliyini yüksəltmə yolları və üsulları. Sülh dövründə idarəetmə üçün inzibati-xidmət binalarında, dispetçer məntəqələrində və digər otaqlarda yerləşdirilmiş texniki rabitə vasitələri, nəzarət-ölçü cihazları, məsafədən idarəetmə aparatları və sair cihazların işlədilmə qaydaları. İstehsalatın bərpa edilməsi planları və layihələrinin tərtib olunma qaydaları.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

1. Fövqəladə vəziyyət şəraitində obyektlərin iş dayanıqlığının əsasları, mahiyyəti və onlara təsir edən amillər ?
2. Fövqəladə vəziyyət zamanı obyektin dayanıqlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi metodikası ?
3. Fövqəladə hallarda obyektlərin iş sabitliyini yüksəltmə yolları və üsulları ?

I dərş – 2 saat:

1. Fövqəladə vəziyyət şəraitində obyektlərin iş dayanıqlığının əsaslarını xarakterizə edin ?
2. Fövqəladə vəziyyət zamanı obyektin dayanıqlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi metodikası necə həyata keçirilir ?
3. Nüvə silahının zərbə dalğasına qarşı dayanıqlıq hansı meyarlarla müəyyən edilir ?

II dərş – 2 saat:

1. Təsərrüfat obyektlərində hansı məqsədlə işin dayanıqlığı qiymətləndirilir ?
7. Maddi qiymətli vəsaitlər istehsal etməyən (nəqliyyat, rabitə, tibb) obyektlərdə işin dayanıqlığının artırılmasında nələr nəzərdə tutulur ?
3. İşin dayanıqlığının artırılması üçün obyektlərdə görülən mühəndis-texniki texnoloji və təşkilati tədbirlər kompleksinə nələr daxildir ?

Özünü yoxlama sualları:

1. Təsərrüfat obyektlərində hansı məqsədlə işin dayanıqlığı qiymətləndirilir ?
2. Obyektdə işin dayanıqlığını qiymətləndirmək nə deməkdir ?
3. Təsərrüfat obyektlərinin hansı əsas elementlərinin vəziyyəti işin dayanıqlığını müəyyən edir ?

4. Təsərrüfat obyektlərində işin dayanıqlığının artırılması məqsədi ilə mülki müdafiə mühəndis-texniki tədbirlərinin təyinatı və tətbiq olunmasına nələr aid edilir ?
5. Təsərrüfat obyektlərində işin dayanıqlığının artırılması məqsədi ilə tərtib edilən tədbirlər planında hansı mühəndis-texniki qurğular göstərilir ?
6. Nüvə silahının zərbə dalğasına qarşı dayanıqlıq hansı meyarlarla müəyyən edilir ?
7. Yanma qabiliyyətinə görə tikinti materialları hansı qruplara bölünür ?
8. Kimyəvi xarakterli fəvqəladə hadisə baş verdikdə işin dayanıqlığının artırılması məqsədi ilə hansı tədbirlər nəzərdə tutulur ?
9. Fəvqəladə vəziyyət şəraitində obyektlərdə işin dayanıqlığının əsasları və mahiyyəti ?
10. Fəvqəladə hallarda obyektlərin işinin dayanıqlığının yüksəltmə yolları və üsulları ?
11. Təsərrüfat obyektlərinin hansı əsas elementlərinin vəziyyəti işin dayanıqlığını müəyyən edir ?
12. Fəvqəladə hadisələr zamanı işin dayanıqlığını yüksəldən mühəndis-texniki tədbirlərin həcmi nədən asılı olur ?
13. Yanma qabiliyyətinə görə tikinti materialları hansı qruplara bölünür ?
14. Fəvqəladə hadisə baş verdikdə qiymətli və nadir avadanlıqlarının mühafizəsi üçün hansı xüsusi mühafizə qurğularından istifadə edilir ?
15. Kimyəvi xarakterli fəvqəladə hadisə baş verdikdə işin dayanıqlığının artırılması məqsədi ilə hansı tədbirlər nəzərdə tutulur ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.

2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodik vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.
5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.
6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Toplusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004
9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.
- 12.“Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci il tarixli, 193 nömrəli Qərarı;
13. “Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il tarixli, 239 nömrəli qərarı;

Mövzu 5

Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılmasında DİO-nun rolu

Vaxt - 7 saat:

Mühazirə - 2

saat:

Seminar məşğələsi – 4

saat:

Təcrübə məşğələsi –

1saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılmasının nəzəri əsasları. Obyektlərin zədələnmə ocaqları. Qurğuların dağılma dərəcələri. Həcmli qurğuların dağıntı və zədələnmələrinin növləri. Bərpa işlərinin növləri. Qısamüddətli və müvəqqəti bərpa işlərinin xüsusiyyətləri. Dağılmış obyektin daimi və müvəqqəti bərpası. Əsaslı bərpa işlərinin aparılması. Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə işlərin növbəliyi, ardıcılığı və mərhələlərlə aparılması. Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılması işlərin mərhələlər üzrə aparılması. Xilasetmə işlərinin əhatə dairəsi. Xilasetmə işlərinin əsas prinsipləri. İstehsalat qəzaları və təbii fəlakət nəticələrinin aradan qaldırılmasının yerinə yetirilməsi ardıcılığı. Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılmasına cəlb edilən qüvvə və vasitələr. Qəza və təbii fəlakət nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə vəzifələrin xüsusiyyətləri. Mühəndis-xilasetmə işlərinin əhatə dairəsi. Qəza xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin (QX və DTİ) aparılmasının taktiki üsulları və ardıcılığı. Kimya radiasiya və bakterioloji zəhərlənmə ocaqlarında aparılan qəza xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin (QX və DTİ) icrasının xüsusiyyətləri. Təbii fəlakətlərin və istehsalat qəzalarının nəticələrini aradan qaldırarkən mülki müdafiə dəstələrinin fəaliyyətini təmin etməyin bəzi məsələləri. Zərərləşdirmənin növləri, zəhərləşdirici vasitələr və üsullar. Qəza xilasetmə və

digər təxirəsalınmaz işlərin (QX və DTİ) mənəvi-psixoloji təminatı.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

- 1.Radiasiya, kimyəvi və tibbi müdafiə vasitələri, onların alınması, saxlanması və əhaliyə paylanması qaydaları ?
- 2.Zəhərlənmiş ərazinin aşkar olunması, bu haqda əhalinin xəbərdar edilməsi və radiasiya müdafiə rejimlərinin həyata keçirilməsi ?
- 3.Radiasiya və kimyəvi nəzarətinin təşkili. Əhalinin sanitariya təmizliyindən keçirilməsi ?

I dərns – 2 saat:

- 1.Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması ?
- 2.Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılmasına cəlb edilən qüvvə və vasitələr ?
- 3.Zərərləşdirmənin növləri, zəhərləşdirici vasitələr və üsullar ?
- 4.Qəza xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin (QX və DTİ) mənəvi-psixoloji təminatı ?

II dərns – 2 saat:

- 1.Mülki müdafiədə hansı görülən işlərə xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlər deyilir ?
- 2.Digər təxirəsalınmaz hansı işlər aiddir ?
- 3.Kimyəvi zədələnmə ocağında aparılan xilasetmə işlərinə hansı işlər aiddir ?

Təcrübə məşğələsi – 1 saat:

- 1.Zədələnmə və yoluxma ocaqlarından aparılan xilasetmə işlərində qurupların fəaliyyəti ?
- 2.Zədələnmə ocaqlarında xilasetmə işləri həyata keçirilməsində qurupların fəaliyyəti ?

Özünü yoxlama sualları:

1. Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması ?
2. Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılmasına cəlb edilən qüvvə və vasitələr ?
3. Qəza xilas etmə və digər təxirəsalınmaz işlərin (QX və DTİ) mənəvi-psixoloji təminatı ?
4. Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması necə həyata keçirilir ?
5. Zəhərləşdirici vasitələri və onun üsullarını açıqlayın ?
6. Fövqəladə hallarda obyektlərin iş sabitliyinin yüksəltmə yolları və üsulları ?
7. Zədələnmə ocaqları hansı formada olur ?
8. Dağıntının xarakterindən asılı olaraq həcmli qurğuların dağıntı və zədələnmələrini neçə əsas növə ayırırlar ?
9. Xilas etmə işlərini apararkən əsas səylərin istiqaməti hansılardır ?
10. Fəlakətlərin nəticələrinin aradan qaldırılması işləri neçə qurup təşkilatı və mühəndis tədbirlərini əhatə edir ?
11. Texnogen xarakterli fövqəladə halları yaranma xarakterinə görə neçə əsas qrupa bölünür ?
12. Azərbaycan Respublikasında mülki müdafiənin təşkil olunma prinsipi hansılardır ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.
2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodiki vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.
5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.

6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Toplusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004
9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.
- 12.“Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci il tarixli, 193 nömrəli Qərarı;
13. “Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il tarixli, 239 nömrəli qərarı;

Mövzu 6

Fövqəladə hallarda rabitə, xəbərdarlığın təşkili HFT-nin təmini

Vaxt - 6 saat:

Mühazirə - 2

saat:

Seminar məşğələsi – 4

saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

Fövqəladə hadisələr zamanı idarə edilmə və idarəetmə məntəqələri. Mülki müdafiənin idarə edilməsinin əsas vəzifələri. Ehtimal olunan hərbi münaqişələrin xarakterindən, ölkədə xalq təsərrüfatının vəziyyətindən və sair vacib amillərdən asılı olaraq hazırda idarəetmə fəaliyyətinin əsasları. Mülki müdafiənin idarə olunmasını təmin etmək üçün idarəetmə sisteminin yaradılması. İdarəetmə məntəqələri, onların təyinatı və yerləşdirilməsi. İdarəetmə məntəqələrinin qruplar üzrə bölgüsü. İdarəetmə məntəqələrinin növləri. İdarəetmə məntəqələrinin iş otaqları. İdarəetmə məntəqəsinin növbətçi qrupuna həvalə edilən vəzifələr. Səyyar və köməkçi idarəetmə məntəqələri. MM rabitə və xəbərdarlıq sisteminin vəzifələri, təşkili prinsipləri və rabitə xəbərdarlıq vasitələri. Rabitə növləri – səyyar və siqnalla rabitə vasitələri. Radio və telefon rabitə növü. Məftilli rabitə vasitələri. Mülki müdafiənin xəbərdarlıq sistemi. Obyektlərdə, şəhərlərdə rabitə və xəbərdarlığın təşkili. Obyektlərdə istifadə olunan 4 növ rabitə vasitələri. Məntəqələrdə olan rabitə vasitələri. Mülki müdafiə sistemində siqnalların və xəbərlərin verilməsi qaydaları. Mərkəzləşdirilmiş avtomat xəbərdarlıq sistemi. Lokal xəbərdarlıq sisteminin yaradılması qaydaları. Qəza təhlükəli kimyəvi maddələrin ətrafa yayılması ilə baş verən qəza hallarında növbətçi dispetçerin fəaliyyəti.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

1. Fövqəladə hadisələr zamanı idarə edilmə və idarəetmənin təşkili ?
2. Mülki Müdafiə sistemində rabitənin və xəbərdarlığın təşkili?
3. MM sistemində istifadə olunan rabitə və xəbərdarlığın texniki vasitələri ?

I dərş – 2 saat:

1. Fövqəladə hallarda rabitə, xəbərdarlığın təşkili HFT-nin təmini ?

- 2.MM rabitə və xəbərdarlıq sisteminin vəzifələri, təşkili prinsipləri və rabitə xəbərdarlıq vasitələri ?
- 3.Obyektlərdə, şəhərlərdə rabitə və xəbərdarlığın təşkili ?

II dərs – 2 saat:

- 1.Sülh dövründə təbii fəvqəladə hadisələr və istehsalat qəzaları barədə xəbərdarlıq siqnallarını kim verir ?
- 2.Mülharibə dövründə düşmənin hücumu barədə xəbərdarlıq siqnallarını kim verir ?
- 3.Azərbaycan Respublikasının Dövlət sistemində fəvqəladə hallarda xəbərdarlıq sistemi nədir ?

Özünü yoxlama sualları:

- 1.Həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təmini anlayışını verin ?
- 2.Qəza təhlükəli kimyəvi maddələrin ətrafa yayılması ilə baş verən qəza hallarında növbətçi dispetçerin fəaliyyəti nədən ibarətdir ?
- 3.Azərbaycan Respublikasının Dövlət sistemində fəvqəladə hallarda xəbərdarlıq sistemi nədir ?
- 4.Mülki müdafiənin idarə edilməsi üzrə əsas vəzifələr hansılardır ?
- 5.İdarəetmə fəaliyyətinin qarşısında qoyulan tələblər hansılardır ?
- 6.Mülki müdafiənin idarəetmə məntəqələri, onların təyinatı, yerləşdirilməsi ?
- 7.Mülki müdafiə sahəsində tabelikdəki qüvvələri idarə etmək üzrə MM rəhbərinin və qərargahının iş qaydası necədir ?
- 8.Mülki müdafiə sistemində siqnalların və xəbərlərin verilməsi qaydası necədir ?
- 9.Mülki müdafiə xəbərdarlıq siqnalları, onların verilmə üsulları və əhalinin həmin siqnallar üzrə davranış qaydaları ?
- 10.Mülki müdafiə rabitə və xəbərdarlıq sisteminin vəzifələri nədən ibarətdir ?

11. Mülki müdafiənin idarə edilməsi üzrə əsas vəzifələr hansılardır ?
12. İdarəetmə fəaliyyətinin qarşısında qoyulan tələblər hansılardır ?
13. Mülki müdafiənin idarəetmə məntəqələri, onların təyinatı, yerləşdirilməsi ?
14. Mülki müdafiənin idarəetmə məntəqələri, onların avadanlığı və işçi heyəti ?
15. Mülki müdafiə sahəsində rabitənin və xəbərdarlığın təşkili qaydaları hansılardır ?
16. Mülki müdafiə sistemində siqnalların və xəbərlərin verilməsi qaydası necədir ?
17. Mülki müdafiə xəbərdarlıq siqnalları, onların verilmə üsulları və əhəlinin həmin siqnallar üzrə davranış qaydaları ?
18. Mülki müdafiənin hansı siqnalı ilə əhəli mühafizə qurğularına daxil olur ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.
2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodik vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.
5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.
6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Toplusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004

9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.
- 12.“Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci il tarixli, 193 nömrəli Qərarı;
13. “Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il tarixli, 239 nömrəli qərarı;

Mövzu 7

Fövqəladə hadisələrdən mühafizə sahəsində əhalinin hazırlanması

Vaxt - 7 saat:

Mühazirə - 2

saat:

Seminar məşğələsi – 4

saat:

Təcrübə məşğələsi –

1saat:

Mühazirənin qısa məzmunu:

İdarəetmə orqanlarının və qüvvələrin fəvqəladə hallara hazırlığı. Mülki müdafiənin əsas vəzifələri. Dəstələrin hazırlığı. Orta məktəb şagirdlərinin xilasedici işlərin aparılmasının sadə üsullarla öyrədilməsi. Ali məktəblərin tələbələrinin mülki müdafiənin xüsusi proqramlar üzrə öyrədilməsi qaydaları. Əhaliyə mülki müdafiənin öyrədilməsinin təşkili və

planlaşdırılması. Əhali mülki müdafiəyə hazırlanarkən rəhbər tutulan əsas prinsiplər. Obyektdə rəhbər heyətin, dəstələrin, fəhlə və qulluqçuların mülki müdafiəyə hazırlanması planının tərtib edilməsi qaydaları. Obyekt mülki müdafiə rəhbərinin əmri. Tədris ilində mülki müdafiə üzrə tədbirlərin təqvim planının cədvəl şəklində tərtib edilməsi qaydaları. Mülki müdafiə dəstələrinin hazırlanmasının əsas məqsədi. İşləyən əhalinin obyektlərdə mülki müdafiəyə hazırlanmasının əsas məqsədi. İstehsalat sahələrində işləməyən əhaliyə mühafizə biliklərinin öyrədilməsi. Mülki müdafiə təliminin prinsipləri, metod və formaları. Nəzəri və praktiki dərslərin keçirilmə qaydaları. Mülki müdafiə üzrə əsas tədris formaları.

Müzakirəyə çıxarılan suallar:

1. İdarəetmə orqanlarının və qüvvələrin fəvqəladə hallara hazırlığı ?
2. Əhaliyə mülki müdafiənin öyrədilməsinin təşkili və planlaşdırılması ?
3. Mülki müdafiə təliminin prinsipləri, metod və formaları ?

I dərş – 2 saat:

1. Mülki müdafiə üzrə əhalininm hazırlanmasında məqsəd nədir ?
2. Mülki müdafiə üzrə əhalininm hazırlanmasında hansı rəhbər sənədlər istifadə olunur ?
3. Mülki müdafiə üzrə əhalininm hazırlanmasında əsas üsullar hansılardır ?

II dərş – 2 saat:

1. Hərbiləşdirilməmiş mülki müdafiə qüvvələrinin təyinatı nədən ibarətdir ?
2. Azərbaycan Respublikasında hansı yaşa kimi kişilər hərbiləşdirilməmiş mülki müdafiə qüvvələrinə təyin edilirlər ?

3.Mülki müdafiənin əməli məşğələləri, təlimləri və məşqləri, onların keçirilmə müddəti və həcmi ?

Təcrübə məşğələsi – 1 saat:

- 1.İşçilərə və işləməyən əhaliyə mülki müdafiə biliklərinin öyrədilməsi qaydaları ?
- 2.Təsərrüfat obyektlərinin rəhbərləri mülki müdafiə sahəsində işçilərin hazırlanması, öyrədilməsi üçün nələri bilməlidirlər ?

Özünü yoxlama sualları:

- 1.Azərbaycan Respublikasında hansı yaşa kimi kişilər hərbi təhsil alməmiş mülki müdafiə qüvvələrinə təyin edilirlər ?
- 2.Azərbaycan Respublikasında hansı yaşa kimi qadınlar hərbi təhsil alməmiş mülki müdafiə qüvvələrinə təyin edilirlər ?
- 3.Azərbaycan Respublikasında fəvqəladə hadisələrdən müdafiə sahəsində əhalinin hansı Qaydalarla hazırlanırlar?
- 4.Mülki müdafiənin əməli məşğələləri, təlimləri və məşqləri, onların keçirilmə müddəti və həcmi?
- 5.İşçilərə və işləməyən əhaliyə mülki müdafiə biliklərinin öyrədilməsi qaydaları nədən ibarətdir ?
6. Mülki müdafiə sahəsində əhali kimlər tərəfindən hazırlanır ?
- 7.Təsərrüfat obyektlərinin rəhbərləri mülki müdafiə sahəsində işçilərin hazırlanması, öyrədilməsi üçün nələri bilməlidirlər ?
- 8.Təsərrüfat obyektlərində işçilər mülki müdafiə sahəsində hazırlanarkən, hansı qruplara bölünməlidirlər ?
- 9.Təsərrüfat obyektlərində işçilərin mülki müdafiə sahəsində hazırlanmasını təşkil etmək və həyata keçirmək üçün hansı sənədlər tərtib edilir ?
- 10.Təsərrüfat obyektlərində işçilərin mülki müdafiə sahəsində hazırlanmasında hansı tədris formasından istifadə olunur ?
- 11.Təsərrüfat obyektlərində işçilərlə mülki müdafiə dərslərini kimlər keçirlər ?

Mövzunun mənimsənilməsi üçün tövsiyə olunan ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 12 noyabr 1995.
2. “Daxili işlər orqanlarında mülki müdafiənin təşkili və həyata keçirilən tədbirlər”. (tədris-metodiki vəsait) Bakı – 2005.
3. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi (dərs vəsaiti). Bakı – 2010.
4. H.O.Ocaqov Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı (dərs vəsaiti). Bakı – 2005.
5. H.O.Ocaqov Zəhərli maddələr və onlardan mühafizə (dərs vəsaiti) Bakı – 1998.
6. Polis Akademiyası kursantları üçün hazırlanmış “Mülki Müdafiə” fənnindən Mühazirələr Topusu Bakı - 2015
7. Mülki Müdafiə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 30.12.1997
8. Fövqəladə vəziyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 08.06. 2004
9. Azərbaycan Respublikasında səfərbərlik hazırlığı və səfərbərlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 10.06.2005
10. H.O.Ocaqov «Mülki müdafiə (Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi). Bakı-2010.
11. H.O.Ocaqov, A.İ.Hacıyev. Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003.
- 12.“Mülki müdafiənin təmin edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 25 sentyabr 1998-ci il tarixli, 193 nömrəli Qərarı;
13. “Fövqəladə halların qarşısının alınması və belə hallarda fəaliyyət üzrə Azərbaycan Dövlət Sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 30 aprel 1992-ci il tarixli, 239 nömrəli qərarı;

KOLLOKVIUM VƏ İMTAHAN ÜÇÜN SUALLARIN

TƏXMİNİ DAİRƏSİ:

1. Təbii xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
2. Texnogen xarakterli təhlükələr və onların xarakteristikası ?
3. Sülh və hərbi mənşəli fəvqəladə hallar ?
4. Mülki müdafiəni tənzimləyən normativ-hüquqi aktlar hansılardır ?
5. Mülki müdafiənin təşkil edilmə prinsipləri hansılardır ?
6. Mülki müdafiə üzrə fərdi mühafizə vasitələri hansılardır ?
7. Yerin səthində zəlzələ enerjisinin intensivliyi və dağıdıcı gücü necə yaranır ?
8. Sənayedə, energetikada, kommunal təsərrüfatında böyük miqdarda radioaktiv, kimyəvi, bioloji təhlükəli, həmçinin yanğın və partlayış qorxusu yaradan texnogen xarakterli hadisələr necə baş verir ?
9. Nüvə zədələmə ocağı və onun zədələyici amillərinin qısa xarakteristikası nədən ibarətdir ?
10. Adi qırğın vasitələri nədir və onları qısa xarakterizə edin ?
11. Təyinatına və yerləşməsinə görə idarəetmə məntəqələri neçə qrupa bölünür ?
12. Mənşəyinə görə Fəvqəladə hallar hansılardır ?
13. Kortəbii təhlükələrin növləri hansılardır ?
14. Fəvqəladə halları təsnif edərkən tələf olanların sayına görə necə xarakterizə olunur ?
15. Nüvə silahını hədəfə çatdırmaq üçün hansı vasitələrdən istifadə olunur ?
16. İdarəetmə orqanlarının və qüvvələrin fəvqəladə hallara hazırlığı ?
17. Əhaliyə mülki müdafiənin öyrədilməsinin təşkili və planlaşdırılması ?
18. Mülki müdafiə təliminin prinsipləri, metod və formaları ?
19. Baş vermə sahələrinə görə Fəvqəladə hallar necə təsnif olunur ?
20. Obyekt miqyaslı hadisələr nə deməkdir ?
21. Radiasiya şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi ?

22. Kimyəvi şəraitin aydınlaşdırılması və qiymətləndirilməsi ?
23. Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsi ?
24. Radiasiya şəraitini qiymətləndirərkən ərazinin, müəssisənin radioaktiv zəhərlənməsinin miqyası və dərəcəsi necə təyin edilir ?
25. Kimyəvi şəraiti qiymətləndirərkən qiymətləndirmə qaydalarının ardıcılığı necə aparılır ?
26. Bakterioloji şəraitin qiymətləndirilməsinin xüsusiyyətləri hansılardır ?
27. Qoşun kimyəvi kəşfiyyat cihazı nədir və onun iş prinsipi nədən ibarətdir ?
28. Radiasiya və kimya müşahidə postu (RKMP) DİO – da necə yaradılıb ?
29. Radioaktiv zəhərlənməni müəyyən edən cihaz hansılardır ?
30. Kimyəvi zəhərlənmə ocagı neçə zonaya bölünür ?
31. İşiq sualanması nədir ?
32. Zərbə dalgasından mühafizə olunmaq üçün nədən istifadə olunur ?
33. Bioloji zədələnmə ocagı nədir ?
34. İnsanların nüfuzedic radiasiya nəticəsində aldığı şüa dozasına görə necə dərəcəli şüa xəstəliyinə məruz qalırlar ?
35. Sülh və müharibə dövründə respublikanın ərazisində əhalinin iqtisadiyyat obyektlərinin mühafizəsini təmin edən dövlət sistemi hansıdır ?
36. Dəriddə yaraəmələgətirən zəhərli maddələr hansılardır ?
37. Fövqəladə hallarda əhalinin mühafizəsinin əsas prinsipləri və üsulları ?
38. Mülki müdafiənin mühafizə qurğuları ?
39. Köçürülmə tədbirləri. Köçürülmənin mahiyyəti ?
40. Fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə edilməsi ?
41. Fövqəladə hadisə təhlükəsi yarandıqı halda təhlükənin xarakterindən asılı olaraq əhalinin fəaliyyəti nədən ibarətdir ?
42. Mülki müdafiə qurğularının təyinatı və təsnifatını açıqlayın?
43. Köçürülmə tədbirlərinin üsulları hansılardır ?

- 44.Fərdi mühafizə vasitələrindən necə istifadə edilir ?
- 45.Fövqəladə vəziyyət zamanı obyektin dayanıqlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi metodikası necə həyata keçirilir ?
- 46.Fövqəladə hallarda obyektlərin iş sabitliyini yüksəltmə yolları və üsullarını açıqlayın ?
- 47.Zədələyici amilə qarşı obyektin dayanıqlılığının qiymətləndirilməsinin aparılma ardıcılığını göstərin ?
- 48.İstehsalat qəzalarının baş vermə səbəbləri əsas neçə qrupa bölünür ?
- 49.Əhalinin köçürülməsi hansı prinsip üzrə aparılır ?
- 50.Mühafizə xassələrinə görə mühafizə qurğuları neçə yerə bölünür ?
- 51.Əhalinin Fövqəladə hallarda mühafizəsi üsulu hansılardır ? Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması ?
- 52.Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılmasına cəlb edilən qüvvə və vasitələr ?
- 53.Zərərləşdirmənin növləri, zəhərləşdirici vasitələr və üsullar?
- 54.Qəza xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin (QX və DTİ) mənəvi-psixoloji təminatı ?
- 55.Fövqəladə hadisələrin nəticələrinin aradan qaldırılması necə həyata keçirilir ?
- 56.Fövqəladə hadisə nəticələrinin aradan qaldırılmasına hansı qüvvə və vasitələr cəlb edilir ?
- 57.Zərərləşdirmənin növləri hansılardır ?
- 58.Zəhərləşdirici vasitələri və onun üsullarını açıqlayın ?
- 59.Qəza xilasetmə və digər təxirəsalınmaz işlərin mənəvi-psixoloji təminatı nədən ibarətdir ?
- 60.Fövqəladə vəziyyət şəraitində obyektlərin iş dayanıqlılığının əsasları, mahiyyəti və onlara təsir edən amillər ?
- 61.Fövqəladə vəziyyət zamanı obyektin dayanıqlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi metodikası?
- 62.Fövqəladə hallarda obyektlərin iş sabitliyini yüksəltmə yolları və üsulları?
- 63.Zədələnmə ocaqları hansı formada olur ?

64. Dağıntının xarakterindən asılı olaraq həcmli qurğuların dağıntı və zədələnmələrini neçə əsas növə ayırırlar ?
65. Xilas etmə işlərini apararkən əsas səylərin istiqamətini hansılardır ?
66. Fəlakətlərin nəticələrinin aradan qaldırılması işləri neçə qurup təşkilatı və mühəndis tədbirlərini əhatə edir ?
67. Texnogen xarakterli fəvqəladə halları yaranma xarakterinə görə neçə əsas qrupa bölünür ?
68. Azərbaycan Respublikasında mülki müdafiənin təşkil olunma prinsipini hansılardı ?
69. Nüvə silahını hədəfə çatdırmaq üçün hansı vasitələrdən istifadə olunur ?
70. Zərbə dalğasından mühafizə olunmaq üçün nələrdən istifadə olunur ?
71. Təsərrüfat obyektlərində işin dayanıqlığının artırılması məqsədi ilə tərtib edilən tədbirlər planında hansı mühəndis-texniki qurğular göstərilir ?
72. Nüvə silahının zərbə dalğasına qarşı dayanıqlıq hansı meyarlarla müəyyən edilir ?
73. Yanma qabiliyyətinə görə tikinti materialları hansı qruplara bölünür ?
74. Kimyəvi xarakterli fəvqəladə hadisə baş verdikdə işin dayanıqlığının artırılması məqsədi ilə hansı tədbirlər nəzərdə tutulur ?
75. Fəvqəladə vəziyyət şəraitində obyektlərdə işin dayanıqlığının əsasları və mahiyyəti ?
76. Dayanıqlığın artırılması məqsədi ilə mülki müdafiə mühəndis-texniki tədbirlərinin təyinatı və tətbiq olunması ?
77. Fəvqəladə hallarda obyektlərin işinin dayanıqlığının yüksəltmə yolları və üsulları ?
78. Mülki müdafiədə rabitə və xəbərdarlıq sisteminin vəzifələri və təşkili prinsiplərini açıqlayın ?
79. Obyektlərdə, şəhərlərdə rabitə və xəbərdarlıq sistemi necə təşkil olunur ?

80. Qəza təhlükəli kimyəvi maddələrin ətrafa yayılması ilə baş verən qəza hallarında növbətçi dispetçerin fəaliyyəti nədən ibarətdir ?
81. Azərbaycan Respublikasının Dövlət sistemində fəvqəladə hallarda xəbərdarlıq sistemi nədir ?
82. Mülki müdafiədə rabitə və xəbərdarlıq sisteminin vəzifələri nədən ibarətdir ?
83. Mülki müdafiənin idarə edilməsi üzrə əsas vəzifələr hansılardır ?
84. İdarəetmə fəaliyyətinin qarşısında qoyulan tələblər hansılardır ?
85. Mülki müdafiənin idarəetmə məntəqələri, onların təyinatı, yerləşdirilməsi ?
86. Mülki müdafiənin idarəetmə məntəqələri, onların avadanlığı və işçi heyəti ?
87. Mülki müdafiə sahəsində tabelikdəki qüvvələri idarə etmək üzrə MM rəhbərinin və qərargahının iş qaydası necədir ?
88. Mülki müdafiə rabitə və onun təyinatı nədən ibarətdir ?
89. Mülki müdafiə sahəsində rabitənin və xəbərdarlığın təşkili qaydaları hansılardır ?
90. Mülki müdafiə sistemində siqnalların və xəbərlərin verilməsi qaydası necədir ?